

Hänvisning

VN/18068/2023

Kontaktperson

Emilia Josefsson

emilia.josefsson@regeringen.ax

Justitieministeriet

registratorskontoret.jm@gov.fi

jasmin.heiskanen@gov.fi

elina.immonen@gov.fi

Ärende

Utlåtande om arbetsgruppsbetänkandet om en reform av lagstiftningen om förvaltningsdomstolarnas sammansättning**Bakgrund**

Justitieministeriet har den 29 september 2025 inkommit med en begäran om utlåtande av landskapsregeringen gällande ett arbetsgruppsbetänkande om en reform av lagstiftningen om förvaltningsdomstolarnas sammansättning. Betänkandet är skrivet i formen av ett utkast till regeringsproposition. Begäran är öppen att besvara till och med den 10 november 2025.

Av utkastet framgår det att syftet med revideringen av bestämmelserna om förvaltningsdomstolarnas sammansättning bland annat är att göra förvaltningsdomstolarnas arbete och processer mer effektiva. Genom att revidera sammansättningsbestämmelserna, och i vissa ärendekategorier lätta på sammansättningskraven, kan förvaltningsdomstolarnas resurser koncentreras till behandlingen av mer krävande ärenden. Att personalens arbetsinsats inriktas på ett mer ändamålsenligt sätt än för närvarande ska bidra till att minska anhopningen av ärenden och påskynda behandlingstiderna, vilket ska främja en snabbare rättegång.

Det framgår vidare att de föreslagna ändringarna baserar sig på behov som har konstaterats i det praktiska arbetet i förvaltningsdomstolarna. Förslaget att vissa processuella särskilda åtgärder ska kunna avgöras utan föredragning förväntas särskilt bidra till ökad effektivitet.

Därtill föreslås det i utkastet att lagen (FFS 547/1994) om Ålands förvaltningsdomstol ändras så att det blir möjligt att inrätta flera förvaltningsdomartjänster på Åland, istället för endast en tjänst. Avsikten är att detta ska minska Ålands förvaltningsdomstols sårbarhet och främja en snabbare behandling av ärenden.

Behörighetsfördelning och svenska språket

Enligt 27 § 3 punkten i självstyrelselagen (ÅFS 1991:71) för Åland har riket lagstiftningsbehörighet om statsmyndigheternas organisation och verksamhet. Därtill har riket enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet om rättskipning med beaktande av vad som stadgas i 25 § om förvaltningsrättskipningen och 26 § om inrättande av en förvaltningsdomstol i landskapet. Rättskipningen på Åland ankommer enligt 35 § på de domstolar om vilka stadgas i rikslag, om inte något annat följer av 25 eller 26 §§.

Enligt 36 § i självstyrelselagen är landskapet enspråkigt svenskt. Ämbetsspråket i statsförvaltningen är också svenska. Enligt 42 § utfärdas bestämmelser om den språkkunskap som krävs för statsanställda i landskapet genom förordning av statsrådet, med samtycke av landskapsregeringen. Enligt nämnda paragraf ska staten också ordna utbildning på svenska för sina anställda på Åland. Enligt 5 § i statsrådets förordning (FFS 1218/2007) om de språkkunskaper som krävs av statsanställda i landskapet Åland ska domare och suppleanter vid Ålands förvaltningsdomstol ha utmärkt förmåga att använda svenska i tal och skrift, samt nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda finska. Sakkunnigledamöter ska ha god förmåga att använda svenska i tal och skrift samt nöjaktig förmåga att förstå och i tal använda finska.

Slutligen bör 30 § 1 punkten i självstyrelselagen noteras, enligt vilken särskild betydelse ska tillmätas att den som anställs när statstjänster besätts i landskapet har kännedom om Ålands förhållanden eller är bosatt på Åland.

Ställningstagande

Landskapsregeringen ser positivt på den allmänna målsättningen att förbättra förvaltningsdomstolarnas effektivitet och flexibilitet. Det är också positivt att det föreslås att Ålands förvaltningsdomstol ska kunna ha fler än en ordinarie förvaltningsdomare. Handläggningstiden för vissa ärendekategorier vid Ålands förvaltningsdomstol har konstaterats vara oacceptabelt lång, se till exempel den biträdande justitiekanslerns beslut daterat 13.9.2023 (OKV/2113/10/2022-OKV-5).

Landskapsregeringen noterar att Domstolsverket under de senaste åren, utöver den enda ordinarie förvaltningsdomaren, har beviljat medel för en extraordinarie förvaltningsdomare vid Ålands förvaltningsdomstol. Även med denna extra resurs har handläggningstiden för vissa ärendekategorier varit väldigt lång. Landskapsregeringen önskar därför påtala behovet av att ha fler än två ordinarie förvaltningsdomare vid Ålands förvaltningsdomstol, särskilt med beaktande av följande:

- Ålands förvaltningsdomstol delar domare med tingsrätten vilket gör att förvaltningsdomstolens ärenden anpassas efter tingsrätten. Tingsrättens domare är inte heller specialiserade i förvaltningsprocessen.

- Ålands förvaltningsdomstol handlägger alla typer av ärenden, vilka i riket hade koncentrerats till vissa specifika förvaltningsdomstolar eller specialdomstolar.
- Ålands förvaltningsdomstols domare handlägger alla ärendetyper, vilka i riket hade fördelats mellan specialiserade avdelningar inom en domstol.
- Ålands förvaltningsdomstol tillämpar både landskaps-, riks- och EU-lagstiftning vilket ökar komplexiteten i de ärenden som behandlas.

Då det gäller förvaltningsdomstolarnas sammansättning är landskapsregeringen i huvudsak neutral till de föreslagna ändringarna. Det finns dock några aspekter som är betydande för Ålands del.

En sådan aspekt rör förslaget att medborgarskapsärenden ska kunna avgöras i en sammansättning med endast två ledamöter. Förlust av medborgarskap är en i sig mycket ingripande åtgärd. Därtill förlorar en person även sin åländska hembygdsrätt om hen förlorar sitt finska medborgarskap enligt 8 § 1 mom. i självstyrelselagen. Förlusten av medborgarskap och hembygdsrätt kan ha mycket stora konsekvenser på individuell nivå.

Ett annat förslag som särskilt påverkar Ålands förvaltningsdomstol rör förslaget att ta bort den uttömmande listan, i nu gällande 12 a § i lagen om förvaltningsdomstolarna, över ärenden som kan avgöras i en sammansättning med två domare. Den nu gällande listan hänvisar direkt till specifik rikslagstiftning. Enligt förslaget ska en allmänspråklig begreppslista användas istället för de direkta hänvisningarna till lag. Det får troligen till följd att även områden där landskapet har egen lagstiftningsbehörighet träffas av bestämmelserna om en sammansättning med två domare, istället för tre. Detta skulle i så fall vara en stor förändring på kort tid mot hur Ålands förvaltningsdomstol arbetar idag. Som exempel kan följande områden nämnas: vissa stöd enligt landskapslag om socialvård, grundläggande utbildning enligt landskapslag om barnomsorg och grundskola samt bygglov enligt plan- och bygglagen för landskapet Åland. För att utreda vilka konsekvenserna blir för Ålands förvaltningsdomstol behöver det här förslaget analyseras i den fortsatta processen.

Landskapsregeringen ställer sig vidare frågande till vad som åsyftas på s. 58 i betänkandet där följande mening finns om 5 § i lagen om Ålands förvaltningsdomstol: "Genom den nya formuleringen av momentet förbereder man sig också på att en assessorstjänst inrättas i domstolen." Enligt landskapsregeringens kännedom förekommer det redan assessorer vid Ålands förvaltningsdomstol. Detta framkommer också under punkt 2.2.3 i betänkandet.

Avslutningsvis önskar landskapsregeringen lyfta ett förslag om att möjliggöra för att ha föredraganden vid Ålands förvaltningsdomstol. I nuläget har Ålands förvaltningsdomstol och Ålands tingsrätt svårt att erbjuda ett lämpligt nästa steg för de som till exempel har auskulterat vid Ålands tingsrätt. Dessa personer blir i praktiken hänvisade till andra förvaltningsdomstolar eller hovrätter i övriga Finland där språkraven är utmärkta

kunskaper i finska och endast nöjaktiga i svenska. Detta kan få till följd att det utestänger de personer som inte uppfyller kraven om utmärkt finska även från domarbanan på Åland eftersom det krävs tre års arbetserfarenhet från till exempel domstolsväsendet innan man kan söka en assessorstjänst. I dagsläget är det svårt att få den erfarenheten på Åland om man inte vikarierar som tings- eller förvaltningsdomare alternativt åklagare, vilket kan vara ett stort steg direkt efter auskultering. Genom att införa möjligheten att tjänstgöra som föredragande vid Ålands förvaltningsdomstol skulle det skapas en mer realistisk karriärväg inom det åländska rättsväsendet, som på ett bättre sätt skulle ta tillvara den svenskspråkiga kompetens som finns.

Minister

Ingrid Zetterman

Jurist

Emilia Josefsson